

Orangerier

*af Anne Fischer Stausholm,
landskabsarkitekt PLR, MDL*

Holder du af at syse med dine planter, men synes du ikke, at dyrkning af agurker og tomater i drivhus er noget for dig, så burde du måske overveje et orangeri. De vinder i disse år mere og mere indpas. Førhen var orangerier forbeholdt overklassen, fordi de var så bekostelige. I dag findes der orangerier i alle størrelser og i forskellige prisniveauer. Oprindelsen går tilbage til 1700-tallet, hvor Europas adel blev meget interesseret i at dyrke specielt citrustræer. Orangerierne blev opført i forbindelse med de store slotte og herregårde, hvor de mange eksotiske baljeplanter, særligt citrustræer, der ikke tålte vinterens kulde, blev opbevaret indendørs. Det var ofte store højloftede murede huse med lysindfald fra syd. Når planterne var flyttet udendørs om sommeren blev orangerierne ofte anvendt til forskellige sommerarrangementer.

Det mest imponerende eksempel på et orangeri er uden tvivl ved Versailles, Solkongen, Ludvig den XIV's slot i Frankrig lidt uden for Paris. Det blev bygget i 1674 og anses for smukkere end selve slottet. Selv den dag i dag er det vinteropbevaringssted for alskens orientalske vækster som citrus, figner og ferskner. Om sommeren giver planterne et overdådigt og imponerende udtryk til parken. Uden i øvrigt at sammenligne kan vi i Danmark også prale af et orangeri

ved et kongeslot, idet Fredensborg Slot har et overordentlig smukt Orangeri, der ydermere er af nyere dato og er åbent i sommerhalvåret for offentligheden. Det blev opført i 1995 og har nøjagtig samme funktion som førhen. De mange baljeplanter, der står i slottets urtehøve om sommeren, bliver opbevaret her om vinteren.

Hvad kendetegner et orangeri

Det kan diskuteres hvor grænsen går mellem orangeri, drivhus og væksthuse. Et orangeri er et opvarmet og isoleret væksthuse, hvor de planter, der ikke kan tåle minusgrader eller lave temperaturer kan overvintre. Det er baseret på planternes betingelser og er relativt koldt om vinteren, svarende til de krav, de traditionelle orangeriplanter kræver. Orangeriet er en kombination af dyrkning, opbevaring og ophold forenet i en højere æstetisk helhed. Typisk er et orangeri smukt, klassisk, med højt til kip og ofte er der anvendt gode og gedigne materialer. Det er selvfølgelig en smagsag, hvor fint det skal være, men den æstetiske dimension hænger uden tvivl sammen med, at funktionen knytter sig til mennesker, der ser det som en livsnydelse at pusle om deres planter og nyde skønheden ved at færdes omkring dem. Hvordan indpasses kongeslotte, æstetik

Århus Cementvarefabrik har stået for støbningen af blandt andet trappetrinene i dronningens smukke Orangeri ved Fredensborg Slot

og livsnydelse i en moderne dansk hverdag? Ja, her kommer så det interessante. For haveinteressen i Danmark er stigende og der tales mere og mere om den terapeutiske virkning af havearbejdet. Vi har udekøkkener, udendørs bad, spa og hængekøjer og vi har mange krukker – faktisk ufattelig mange i forhold til, hvor pasningskrævende krukker er. Bekosteligt er det også at tilplante og udskifte planter i alle disse krukker og ydermere vinder eksotiske vækster indpas – oliventræer, citrustræer mv. Og så er skridtet måske ikke så langt til et orangeri, der kan forlænge have-sæsonen og bruges både sommer og vinter.

Hvordan opføres et orangeri

Størrelsen på et orangeri er underordnet. Orangeriet på slottet Versailles er til eksempel 155 m langt og består derudover af to sidefløje. I sin storhedstid var der 1.200 appelsintræer i baljer af sølv plus 300 forskellige eksotiske træer. I dag er der om vinteren op mod 1.200 træer i baljer. Men mindre kan gøre det. Vigtigst er, at der er en sammenhæng mellem den øvrige bygningsmasse og grundens størrelse, hvor orangeriet placeres.

Orangeriets størrelse skal selvfølgelig også passe til antallet af planter, der fremover skal være i orangeriet og der kan hurtigt blive mange, for der er meget at vælge mellem. Gode planter til orangeriet er fx citrus, kamelia, myrter, nerie, hibiscus, pelargonier, agapanthus, orkideer, figner, palmer og oliventræer.

Det er bedre at gøre orangeriet lidt mindre og så have overskud til at raffinere både planter og inventar.

Træ, klinker og glas i en kombination med murværk ses typisk i et orangeri og der må gerne være en vis symmetri, der indikerer de klassiske relationer.

De første orangerier havde ikke fordelene af støbejern og aluminium. De var opbygget af mursten med glaspartier. De lettere konstruktioner giver flere muligheder og kombineret med moderne teknologi med styring af varme og fugt giver det alt i alt bedre betingelser for planterne. Aluminiumsprofiler er mindre vedligeholdelseskrævende end træ og kan desuden fås i et væld af farver. Den klassiske engelsk mørkegrønne er den traditionelle farve til orangerier. Husk at få højde på orangeriet, det er med til at udligne pludselige varme/kuldeskift og giver et godt mikroklima og så ser det smukt ud. Højde gælder også på døre. Det er svært, at få krukker med store oliventræer ind gennem en smal og lav glassdør uden at beskadige planterne. Dobbeldøre kan også være en ide, så kan der opnås en tættere kontakt mellem have og orangeri om sommeren.

Orangeriet kan opføres i tilknytning til boligen eller fritstående, men det er vigtigt, at kontrollen med fugt og varme kan styres for ellers går planterne til. Det skal være muligt at varme orangeriet op, men omvendt må der heller ikke blive for varmt for det kan de typiske orangeriplanter heller ikke tåle. Et par graders varme om vinteren er nok til at sikre planternes overlevelse.

Det er praktisk, hvis orangeriet kører med en vis automatik i form af automatisk opluk af vinduer. Vinduesfladen må gerne være stor for at give planterne mest muligt lys. Enkeltglas vinduer kan give visse problemer og koster på varmeregningen i en kold vinter, når orangeriet skal holdes frostfrit. Termoruder virker ikke så originalt og kræver, at der er mulighed for en god udluftning, hvad der kan være særligt behov for om foråret. Desuden bliver sprosserne for brede. Enkeltlagsvinduer med forsatsruder kan være at foretrække. Vælger du et orangeri overvejende i glas kan en lav mur være med til at give en klassisk karakter, gøre det mere velproportioneret og mindske præg af drivhus. Murværket kan også både skærme mod en hård norden- eller vestenvind, og det kan også reflektere og absorbere solens stråler og dermed være med til at give et godt indeklima. Sten er den originale løsning til gulvfladen. Et gulv af klinker oftest i blege gullige farver, er den klassiske orangeriløsning, og har samtidig den fordel, at der kan tåle at komme vand på gulvet modsat et trægulv. Endelig kan det være en god ide at montere tagrender og nedløbsrør. Det hindrer opsprøjt på murværk og glas. Til gengæld skal du have vand ind i orangeriet. Vand som fontæner, stillestående kar er klassiske haveelementer og har i havekunsten været symbol på liv. Det er samtidig en smuk og praktisk foranstaltning i orangeriet.

Når foråret kommer og varmen har bidt sig fast, er det tid, at du flytter planterne ud fra orangeriet. De skal da helst stå i skygge inden de placeres i direkte sollys, så bladene ikke svides.

Orangeriet står i princippet tomt i sommerhalvåret og det er derfor vigtigt at tænke dette halvår ind i planlægningen. Et orangeri skal også virke om sommeren og selvfølgelig kan der stå krukker med pelargonier, rosmarin, duftgeranier og mange andre ting. Men det er også det tidspunkt, hvor det kan være herligt at tilbringe kølige sommeraftener eller kolde sommerdage. Så tænk plads til ophold ind i planlægningen af dit orangeri. Her kan også være en pæn arbejdsplads til at potte planter, så frø og prikke i det tidlige forår. Men husk at alt for meget plastik og havegrej vil spolere orangeriets raffinerede udtryk.

Dette smukke orangeri er opført i tilknytning til boligen i klassiske og gedigne materialer, der passer godt til husets stil.

Brug af stål og aluminium giver mulighed for lette konstruktioner. Den dybgrønne farve er klassisk. Murværket absorberer varmen og sørger for et godt mikroklima.

Besøgsadresser:

Gl. Estrup, www.gammelestrup.dk

Paradehuset på Gisselgård,
www.paradehuset.dk

Glyptoteket, København

Orangeriet Fredensborg Slot,
Fredensborg, www.ses.dk

Gunnebo Slot, www.gunneboslott.se

Gode adresser:

Autentika, www.autentika.dk. Specialist i individuelle løsninger i en flot håndværksmæssig kvalitet.

Pavillon Danmark, www.pavillondanmark.dk. Smukke orangerier i et overkommeligt prisleje

Amdega, www.amdega.uk Klassisk engelske orangerier

www.palmeriet.dk Palmer og eksotiske vækster

www.klassiskeorangerier.dk Klassiske orangerier

Litteratur:

Krukker Året Rundt, Gregory Bryan Kobett, Politikens Forlag

Danmarks kongelige haver, Jens Hendeliowitz, Forlaget Guld og Grønne Skove

Drivhus drømme, Claus Dalby, Forlaget Klematis

Orangerier er tit raffinerede og vidner om, at for ejeren er haveglæden en nydelse og en livsstil.

Citrustræer er selvskrevne i et orangeri. De er overordentlig smukke udendørs om sommeren og overvintrer fint i det frostfrie orangeri.

